

Španska gripa leta 1918 v osrednjeslovenskem prostoru

Katarina Keber, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa

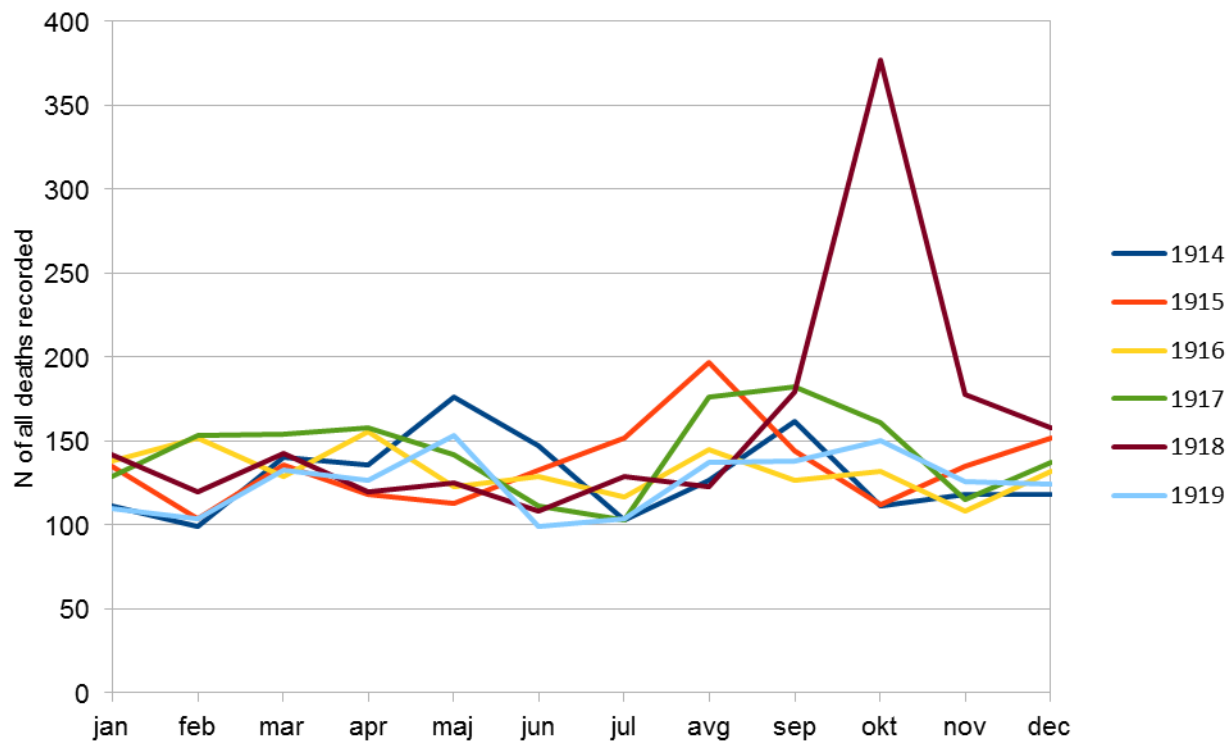
- V pandemiji **španske gripe** je v obdobju 1918-1920 po vsem svetu zbolelo 500 milijonov ljudi. Po zadnjih ocenah naj bi umrlo med 50 in 100 milijonov ljudi oz. 3-5 % takratne svetovne populacije.
- Bolezen se je po vsem svetu razširila v treh valovih: prvi val spomladi in poleti 1918, drugi val jeseni 1918, tretji val spomladi 1919.
- Najbolj smrtonosen je bil drugi val bolezni, ki je dosegel skoraj vso človeško populacijo in je po vsem svetu trajal le 6 mesecev.
- Influenca ni nikjer spadala med nalezljive bolezni, ki jih je bilo treba prijavljati.
- Pri tej influenci so ljudje umirali predvsem zaradi sekundarnih komplikacij: pogost vzrok smrti pri žrtvah španske gripe je bila pljučnica.

- Nov zagon je raziskovanje epidemije dobilo z novimi medicinskimi odkritji o patologiji (diagnozi bolezni) španske gripe. Leta 2005 je znanstvenikom uspelo rekonstruirati virus A (H1N1) iz pljuč ohranjenega trupla žrtve z Aljaske iz leta 1918. Znano je, da se je tip virusa iz iste družine širil tudi med t. i. prašičjo gripo leta 2009.
- V 20. stoletju poznamo tri velike pandemije influence in sicer poleg pandemije španske gripe še:
azijsko leta 1957 A (H2N2) in hongkongško med leti 1968 in 1971 A (H3N2).
- Do leta 1918 je influenza povsod po svetu veljala za nenevarno bolezen. Prva natančneje dokumentirana epidemija je iz let 1889-1890. Influence se je že v 19. stoletju oprijel sloves neprijetne, a v splošnem nenevarne bolezni.

Španska gripa v slovenskem prostoru

- V Avstro-Ogrski naj bi bolezen terjala ok. 260.000 življenj.
- Avstro-ogrske slovenske dežele je drugi val boleznj zajel med septembrom in decembrom 1918.
- Epidemija je izbruhnila ob koncu prve svetovne vojne, ko je hkrati prišlo do razpada Avstro-Ogrske in nastanka najprej Države SHS, nato Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.
- Iz spominov zdravnika Antona Breclja, ki je tudi sam zbolel za gripo:
Bolezen se je širila „kakor gozdni požar v viharju. Obolevali so ljudje kar vsi vprek, umirali pa večinoma mladeniči in mladenke. [...] Kakor da se je peklu zaklelo, da mora pokončati vse, čemur je dotlej prizanesla vojska. [...] Bili smo že vajeni raznih grozot zadnjih let, a tista kuga nam je sekala še posebno krute, skeleče rane.“

Graf 1. Število vseh umrlih v 11 župnijah v Ljubljani z okolico in v deželni bolnici 1914-1919.

- V Ljubljani z okoliškimi vasmi je v epidemiji umrlo **414 ljudi** (civilno prebivalstvo). Umrljivost je bila v mestu največja **oktobra**, ko je umrlo 63,7 % vseh umrlih za špansko gripo v mestu. Najbolj prizadeti so bili mladi odrasli in otroci, umrlo je več žensk kot moških (54 %). Izstopajo **mladi odrasli med 20. in 39. letom starosti** (35 %) in **otroci do 5 leta starosti** (19 %). Med umrlimi jih je bilo najmanj iz starostnih skupin 15-19 let in nad 60 let.
- Ena od najbolj prizadetih skupin prebivalstva so bili **šolarji**. Delež učencev, ki so v začetku oktobra zaradi bolezni manjkali pri pouku je bil med **16 in 75 % vseh šolarjev**.
- *„Nalezljivost influence je jako velika, morda tako velika, kot pri ošpicah [...]. Ta nalezljivost se je pokazala pri sedanji epidemiji posebno med šolsko mladino, ko se je izhajajoče od enega obolenja razvilo med njegovimi sošolci celo ognjišče ter so se iskre razširjevale in raznašale kal bolezni med druge tako, da se je v najkrajšem času tekom par dni pokazalo na vsaki šoli hiter napredek okužbe. V par dneh primanjkovalo je skoraj v vsakem razredu večje število, do tretjine, oziroma polovice, otrok [...].“ (Slovenski narod, 31. oktober 1918)*

Upodobitev španske gripe kot Španke s pahljačo (Kurent, 16. 10. 1918, št. 6)

Nesramnost.

Risal Henrik Smrekar.

Jetika, sifilis, španska: „Najprej nam in našim sestram odprete vrata in nas bogato gostite, nato nas pa skozi okno vun gonite! S to metlo nas pa ne užugate!!“